

Estudi sobre la toponímia del sistema de reg de la séquia de Montcada a l'horta de Museros

CARME MORENO

Introducció

La finalitat d'aquesta recerca és recollir els noms de la xarxa de reg que depèn de la séquia de Montcada pel terme de Museros i així assegurar-ne la fixació. Per situar el poble direm que el poden localitzar a l'Horta Nord.

El treball, l'hem organitzat al voltant de tres punts, una introducció, unes fitxes i uns plànols.

1. Els fonaments històrics de l'actual xarxa de reg

En aquest epígraf, la nostra intenció és fer uns breus comentaris sobre els antecedents històrics del reg al nostre poble i l'organització exigida per a la distribució i aprofitament de l'aigua de la séquia de Montcada. D'aquesta séquia reguen vint-i-un pobles i nou pedanies de València des de Paterna fins a Puçol.

Les aigües es reparteixen i es condueixen per a l'ús dels pobles, molins i regs de terres, passant pels rolls, rollets, séquies, etc.; en cadascun dels termes estan indicades amb noms.

2. Distribució de l'aigua a Museros

La relació de la séquia de Montcada amb la xarxa de regadiu de l'horta tradicional de Museros és ben senzilla, ja que la principal, i podríem dir única obligació d'aquestes ordenances, és la de dur l'aigua a cadascun dels pobles que hi tenen dret, que després serà distribuïda segons en tinguen necessitat.

2.1 Comunitat de regants

L'objectiu principal de la Comunitat és la distribució de l'aigua i evitar greuges o plets. Per a aconseguir els seus objectius i un òptim funcionament, la comunitat té el sindicat i el jurat de Reg.

Segons la historiografia aquesta mateixa circumstància afavorí la creació a Montcada d'una Comuna de regants per a la correcta administració de l'aigua.

De la Séquia de Montcada naixen les següents séquies per regar el terme de Museros:

- Fila de l'Albuixec.
- Fila de l'Arbre.
- Fila del Casal.
- Fila Divisòria.
- Fila de la Massa.
- Fila del Molí.
- Fila de Sant Onofre.
- Fila de Rafalell.
- Fila del Sifrer.
- Roll de Miralles.

Les terres que poden aprofitar-se d'aquesta aigua són totes aquelles que estan dins de les Partides de l'horta de Museros:

- **Partida de la Closa.** Pensem que el nom pot derivar d'un lloc tancat. També hi ha una altra opció que seria referir-se a delimitació geogràfica.
- **Partida dels Antigons.** Segons algunes fonts, aquesta terra rep el seu nom perquè és la més antiga, o es on van instal·lar-se els primers habitants del poble, que podien tenir origen islàmic, romà i ibèric..
- **Partida de les Barraques.** La denominació ve perquè en aquesta partida hi havia barraques que encara avui hi existeixen.
- **Partida del Casal.** Segons els testimonis orals, ací havia un caseriu o un gran casal romà.
- **Partida de la Gombalda.** Era propietat d'un home anomenat Gombau. La seva dona va heretar la terra i passà a denominar-se Gombaua com a variant femenina del cognom. Després no sabem amb certesa com canvia el nom, *gombau*, després *gombarda* i ara *gombalda*. Es a dir, s'ha produït una alteració r>l.
- **Partida de la Mesquita.** Tots creuen que pot ser per la mesquita que hi havia al poble, la qual va ser destruïda entre els anys 1955-60 d.C.
- **Partida de Parrellos.** Sols hem pogut saber que és un cognom que ha designat una partida.

- **Partida de la Sarçola.** Possiblement fa referència a un espai amb dificultats de drenatge natural i on l'embassament o la superficialitat del nivell freàtic possibilita l'existència de certa vegetació natural adaptada a aquest medi humit .

- **Partida Torruvero.** Segons les últimes dades consultades pot ser Torrubero, Terrabero o Turrubero que indistintament esmentem, pensem que pot venir del llatí "terrae" que significa terra, terró que en efecte és el lloc on descansava aquest antiquíssim caseriu.

- **Partida del Varao.** És un mot castellà, ja que apareix sempre escrit *Varado*.

Ens hem trobat amb una gran dificultat per poder esbrinar els significats de les partides, encara que hem fet el possible per buscar més informació. Espere que podem completar-la en un futur.

2.2 Utilització de fonts

Tot i ser el reg un fet de primer ordre per a l'economia del nostre poble, el coneixement de la xarxa i funcionament és bastant reduït. Tan sols unes poques persones el coneixen i d'aquestes no totes en saben els noms tradicionals dels canals de reg, tot i ser professionals del sector.

Açò és un greu inconvenient encara que l'hem intentat superar amb la lectura de documentació i enquestes, consultant documentació i realitzant enquestes als regants, sens dubte els més entesos en el tema.

2.2.1 Fonts orals

1. Alejandro Rosselló Rosselló. Sequier de Museros.
2. Joaquim Cunya Costa. Ex-President del Pou de Sant Roc.
3. Josep Verdú i Gimeno. President del Pou de Sant Roc.

2.2.2 Fonts documentals

- Ordenanzas de la Real Acequia de Moncada y Comentarios Históricos. Arxiu del Regne de València, segle XVII.

2.2.3 Fonts cartogràfiques

- Mapes dels treballs realitzats per l'*Instituto Geográfico y Catastral* des de l'any 1990.

3. Termes genèrics del reg

Tractarem de fer una descripció de les paraules que utilitzen els sequiers i els regadors per a nomenar els canals de reg, tot i que en alguns casos hem observat que hom no en fa un ús sistemàtic relacionat amb la grandària de la séquia. De vegades, prevalen altres criteris, com la quantitat de fanecades que rega.

Seguint un ordre jeràrquic, la distribució de l'aigua comença per:

La Séquia major: Per antonomàsia.

L'Alter: Part de terra morta que es troba més alta que la part interna de la séquia per on passa l'aigua.

El Braç: Els braços deriven dels anteriors. Generalment, creuen transversalment les zones entre dos braços majors i solen portar el nom del paratge.

El Braç major: De cada séquia mare naixen diversos braços majors que són els encarregats de repartir l'aigua per la partida.

La Boquera: Obertura d'un portell de reg.

L'Escorredor: Reg que serveix per a drenar les aigües sobrants de les terres.

La Fila: Es una mesura de volum de l'aigua de la séquia. També significa un conducte d'aigua.

La Fillola: Branca menor d'un conducte d'aigua; derivació menor que naix de la principal.

La Parada: Obstacle que es posa als sistars o partidors o també a les séquies i files per tal de desviar el curs de l'aigua; generalment és de fusta, encara que pot ser de ferro o de ciment.

La Portilla: Una altra varietat de nom de l'entrada d'aigua a les finques, que és com un portell

El Portell: El torn que parteix la séquia.

El Roll: Reg, conducció d'aigua.

La Séquia mare: Séquia principal de la qual se'n separen altres.

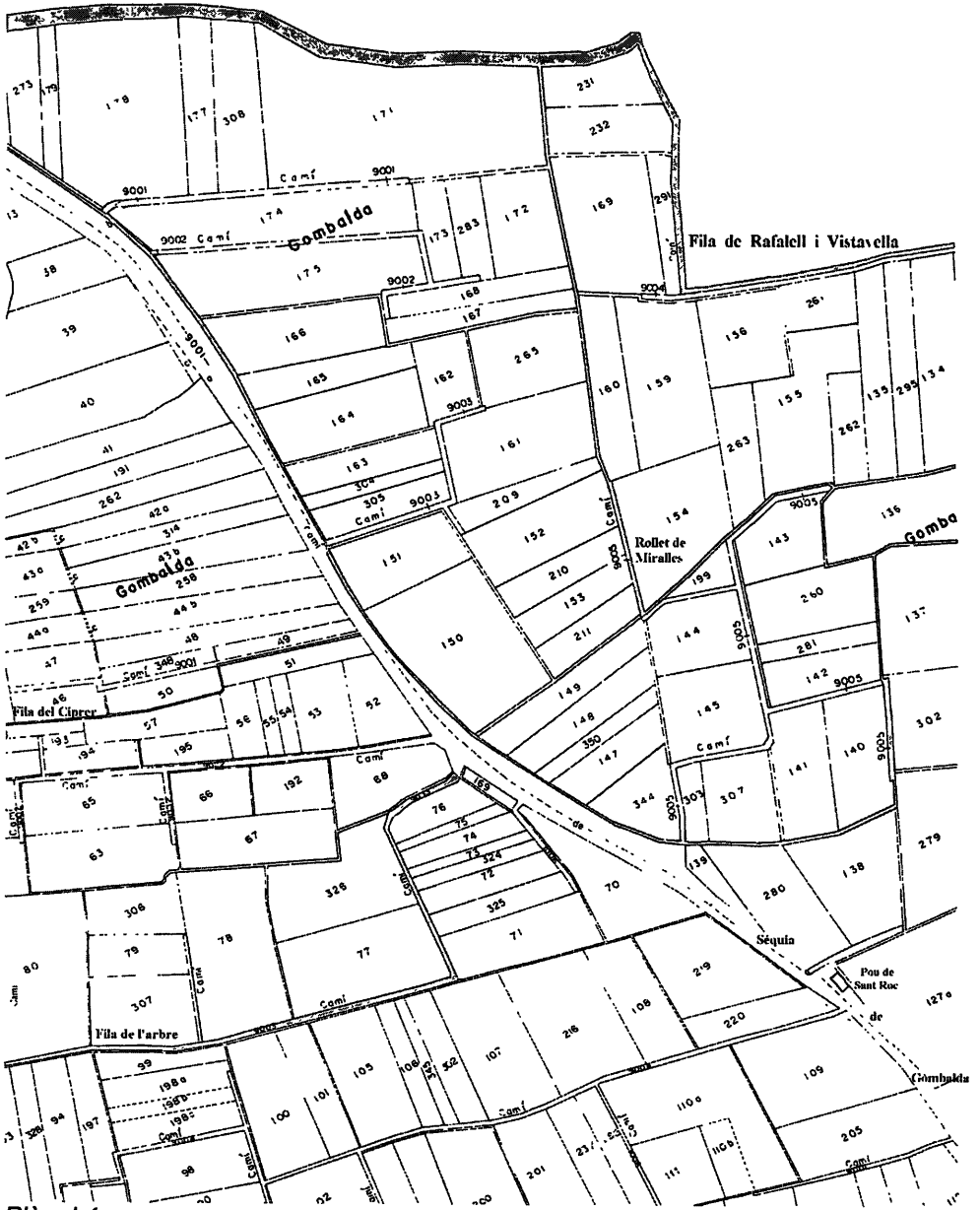
Llista de séquies per plànols

Plànol 1	Séquia de Montcada.	Fila de Rafalell i Vistavella
Fila del Ciprer	Fila de l'Arbre	
Plànol 2	Séquia de Montcada	Fila San Onofre
Escorredor de la Closa	Primer braç de la Closa	Segon braç de la Closa
Plànol 3		
Plànol 4	Fila de l'Arbre	Rollet de Miralles
Fila de Rafalell i Vistavella	Escorredor de la Closa	2n. braç de la Fila de Rafalell
Plànol 5		
Fila San Onofre	Escorredor de la Closa	Tercer braç de la Closa
Quart braç de la Closa	Braç de l'Alteret	Braç de San Onofre
Plànol 6	Fileta del Casal	
Plànol 7	Fila de San Onofre	Fila de Rafalell i Vistabella
Fila de l'Arbre	Braç del Racó	Braç de la Sarsola
Plànol 8	Fila San Onofre	Braç de la Palmera
Roll de la Masa	3r. braç del Roll de la Masa	4t. braç del Roll de la Masa
Braç de les Barraques		
Plànol 9	Roll de la Masa	Roll del Molí
Rollet d'Albuixec	Braç de les Rajoletes	Primer braç d'Albuixec
Segon braç d'Albuixec	Primer braç Antigons	Séquia Divisoria
Plànol 10	Fila de Rafalell i Vistavella	Fila de San Onofre
Braç del Racó		
Plànol 11	Roll de la Masa	Rollet de la Masa
Braç de la Creu	Segon braç del Molí	Braç de Cortés
Plànol 12	Roll del Molí	Rollet d'Albuixec
Braç de les Barraques	Braç de les Rajoletes	Primer braç d'Albuixec
Segon braç d'Albuixec	Segon braç Antigons	Tercer braç Antigons
Séquia Divisoria		

Llista de séquies per plànols

Plànol 13	Fila San Onofre	Fila de Rafalell i Vistavella
Roll de Parellós		
Plànol 14	Séquia de la Forana	Séquia del Molf
Roll del Molf	Braç de la Creu	Braç de la Fillola
Braç Torruvero		
Plànol 15	Roll d'Albuixec	Rollet d'Albuixec
Séquia Divisoria		
Plànol –16	Fila de Rafalell i Vistavella	Roll de Parellós
Braç del Calvari		
Plànol 17	Séquia de la Forana	Braç de la Creu
Braç de Torruvero	Braç de Cortés	
Plànol 18	Séquia Divisòria	Roll d'Albuixec
Rollet d'Albuixec		
Plànol 19	Escorredor de la Forana	Roll del Molf
Plànol 20	Roll d'Albuixec	

Reproduïm un parell d'aquests plànols com a mostra.

Plànol 4

Plànol 8

